

REUNAHUOMAUTUKSIA HUOMAUTUKSIIN

Alkoholipolitiikka-lehden numerossa 6/94 Alko-Yhtiöiden lakimies Kari Paaso puuttuu eräisiin alkoholilakia koskevien sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön (StVM 32/1994 vp) ja talousvaliokunnan lausunnon (TaVL 13/1994 vp) kohtiin. Erityisesti hänen hamppaissaan ovat perustelujen sisäiset ristiriitaisuudet sekä ristiriidat hyväksytyyn lakiin. Lain ja sen perustelujen synty ei ole matematiikkaa, vaan poliittikalakin on osuutensa. Poliitikassakin on logiikkansa. Kun olen läheltä seurannut sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön syntymistä, antavat hänen huomautuksensa aiheen muutamaa marginaalimerkintään.

Ensinnäkään en ymmärrä huomautusta, jonka mukaan kannanotoista näkyy vahva antaa mennä -henki. Toisaalla Paaso hieman ironisoi sitä, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan perusteluissa on liikuttavan kaudista sosiaali- ja terveyspolitiikkaa. Sosiaali- ja terveyspoliittiset perustelut ovat perusta pohjoismaisen järjestelmän säilymiselle, kuten hän toteaa, mikä puoles-

taan näyttää olevan hänen mielestään tavoiteltava asiointi. Eikö lainsäädäntö ja ainakin sen perustelut siis tältä osin ole hyvät, vaikka mukana olisi kaudusvirheitäkin.

Paaso ihmettelee, miksi vain käymisteitse valmistetut 4,7-prosenttiset juomat on vapautettu vähittäismyynnissä, vaikka olennainen asia on etyylialkoholi. Juridinen *e contrario* -päätelmä ei välttämättä ole oikea. Juridiikan toinen suuri periaate *ex analogia* voisi olla pätevämpi. Kun olut valmistetaan käyttämällä, vapautetaan samalla menetelmällä valmistetut samantyyppiset juomat. Valiokunnassa asiaa käsiteltäessä esiintyi muun muassa mielipide, jonka mukaan niin sanottu ”naisten juomat” on vapautettava. Paitsi että valiokunnassa (jonka silloinen kokoonpano oli 14 naista ja 3 miestä) syntyi vahva oppositio jo ilmausta ”naisten juomat” vastaan, käytettiin varsinaisena perusteena terveyspoliittista näkökohtaa, jonka mukaan ns. karkkijuomien vähittäismyyntiä ei tule vapauttaa. Jos saa käyttämällä enintään 4,7-

prosenttista sokerilientä, niin sitä myytäkään, mutta sekoitteita ei vähittäismyyntivapautuksen tarvitse koskea.

Tilaviinin vähittäismyyntioikeuden kannalta selittely on hieman ontuvampaa, mutta vielä ymmärrettävää. Paaso ihmettelee, miten terveyspolitiikka muuntuu elinkeinopolitiikaksi. Hän myös kyselee, miten on perusteltavissa vähittäismyyntiluvan antaminen vain valmistajalle, vain 13-prosenttiseen ja vain käymisteitse valmistettuun juomaan. Yritetään.

Elinkeinopoliittinen aspekti syntyy pyrkimyksestä suoda maataloudelle rinnakkaiselinkeino. Tilaviini on ehkä innovatiivisinta, mitä useaan vuoteen on alalla syntynyt. Elinkeinopolitiikka ei kumoa terveyspolitiikkaa, vaan on terveyspolitiikasta riippumaton perustelu.

Valmistusluvan saanut voi saada tuotteelleen (ja muillekin tuotteille) anniskeluluvan ja myös vähittäismyyntiluvan enintään 4,7-prosenttisille käymistuotteille. Ns. tilaviinipoikkeuksen rajoittaminen

käymisteitse valmistettuun 13-prosenttiseen lähentää sen yleiseen monopolin ulkopuoliseen vähittäismyyntiin. Mikä hyvänsä pontikkatehdas ei voi saada myyntilupaa, mutta luvan saa itse tuotettuun muissakin rajatuissa tapauksissa kuin niissä, joissa lupa voidaan myöntää kenelle tahansa enintään 4,7-prosenttista käymistuotetta myyvälle vähittäiskauppiaille. Täysi vähittäismyyntikielto johtaa siihen, että valmistajan luona maisteltua viiniä mukaansa saadakseen joutuisi ajamaan lähimpään Alkoon kyseistä viiniä ostamaan.

Lupaehdoille voidaan esittää kohtalaisen kestävä perustelut. Vaatimus pääosin itse tuotettujen raaka-aineiden käyttämisestä rajoittanee melko tehokkaasti tilaviinin vähittäismyyntilupien määrää. Kokonaan omia raaka-aineita ei taas ole mielekästä vaatia, koska jotkin ainesosat saattavat kuulua viiniin tärkeänä, mutta määrältään ja arvoltaan vähäisenä osana. Näillä näkymin tilaviinien tuottajien määrä ei kovin suureksi nouse. Ja vaikka myyntipisteitä olisi kuin Alkon myymälöitä, on niillä valikoimana muutama itse tuotettu viini. Pääosa myymälöistä ei lisäksi ole asutuskeskuksissa, vaan syväällä maaseudulla, koska vaatimuksena on vähittäismyynti- ja valmistuspaikan läheisyys.

Tilaviinin vähittäismyyntilupa on kotimainen kuten Alkon vähittäismyyntimonopolikin. Suomen valtio ei voi myöntää vähittäismyyntilupaa ulkomailla toimivalle valmistajalle/valmistusluvan haltijalle. Jos taas Suomen valtio myöntää valmistusluvan, kyse onkin kotimaisesta toiminnasta. Mikä on oikein logiikka Paason väitteessä kotimaisen suosimisesta ja sen EU-säännösten vastaisuudesta?

On hieman liioittelua olettaa, että tilaviinien vähittäismyyntimahdollisuudella viedään pohja monopolilta. Jos taas pelätään, että tilaviinimyynti pudottaa pohjan vähittäismyyntimonopolin terveystoimittaisilta perusteluilta, putoaa se jo hallituksen esitykseen sisältyneen oluen vähittäismyyntin sallivan säännöksen johdosta. Eikö etyylialkoholi sinänsä olekin olennainen tekijä? Asiaa pohdittiin monitahoisesti.

Jos ei usko hallituksen ja viranomaisten sosiaali- ja terveystoimittaisiin pyrkimykseen alkoholilupien myöntämisessä, niin viimeistään valtionaloudellisista syistä uskoisin viranomaisten ylläpitävän Alkon vähittäismyyntimonopolia. Näistä syistä hallitus tuskin poikkeaa niistä lupapolitiikan suuntaviivoista, jotka sosiaali- ja terveystoimittaisalan mietinnössä asetetaan tilaviinien vähittäismyyntille. Laki voidaan tarvitta-

essa muuttaa kolmessa päivässä, jos poliittista tahtoa on.

Alkoholimainontaa koskevat Paason ja alkoholimainonnan vapauttamisen epäonnistumisesta samassa lehden numerossa kirjoittavan Peter Erikssonin huomautukset ovat mielestäni onnistuneita. Hyvä kysymys on, miksi alkoholimainonta halutaan vapauttaa. Eriksson toteaa, että mainonnan tarkoitus on lisätä kulutusta eikä vain vaikuttaa markkinaosuuksiin. Sama asia on sanottu sosiaali- ja terveystoimittaisalan mietinnössäkin. Samalla on todettava, että entisen lain aikainen niin sanottu I-olutmainonta oli tosiasiasa olutmainontaa. Siitäkin olisi pitänyt päästä eroon. Sellaisen mainonnan uusi laki estääkin.

Paason ja Erikssonin huomautus siitä, että 22 prosentin raja mainonnassa on keinotekoinen, on aivan oikea. Jostain syystä suomalaisessa alkoholipolitiikassa on pitkään vedetty rajaa väkevien ja mietojuomien välille ja vielä 4,7 ja 2,8 ja jopa 1,2 prosentin alkoholipitoisuuteen. Rajat ovat keinotekoisia ehkä lukuun ottamatta luonnollista käymisteitse syntyvää rajaa. Jos ainoana merkitsevänä seikkana pidetään alkoholin määrää, ei rajaa oikeastaan olekaan, vaan kaiken alkoholin pitäisi olla samalla tavalla mainostettavissa, myytävissä, nautittavissa ja

maahan tuotavissa. Ehkä vain pakkaus voitaisiin määrätä aina saman etyylialkoholimäärän sisältäväksi.

Yritys ”sallia mainonta” samalla poistamalla siitä sisältö on todennäköisesti epäonnistunut ajatus. Näkemäni alkoholimainokset ovat olleet lähellä tuoteinformatiota, joskin joihinkin on kytketty myös elämäntapaa. Viranomaiset eivät tietääkseni ainakaan toistaiseksi ole reagoineet.

Mutta taas on mielestäni pidettävä liioitteluna, että kohtalaisen hampaattomaksi saatettu alle 22-prosenttisten juomien mainonta ja väkevien mainontakielto petaisi Primalcon tulevaa konkurssia. Jos Koskenkor-

va elää vain mainonnan varassa suhteessa viineihin, kuolee se mainostettunakin. Täysi mainoskieltokaan tuskin sitä pelastaisi, koska taivaskanavat syyttävät juomien mainoksia.

Ehkä mainonnankin suhteen on lohduttavaa, että EU ei aseta mainoskiellolle esteitä ja että laki on muutettavissa.

Vielä haluaisin puuttua Paason huomautukseen valmistus-Alkon ja vähittäismyynti-Alkon omistuksen eriyttämisestä. Nykyisin Alko-Yhtiöt omistaa konsernirakenteena Alkon (vähittäismyyntiyhtiö), Primalcon (valmistusyhtiö) ja Arctian. Lisäksi näihin liittyy vahva hallituksen puheenjohtajan ja jäsenten

personaaliunioni. Haluaisin nähdä sen EU:n kilpailu- ja monopoliasioita käsittelevän virkamiehen, joka uskoo, ettei Alko suosi Primalcoa. Aivan siitä riippumatta, suosiiko se.

Paaso näyttää pitävän ai- noana mahdollisena seurauksena valmistus-Alkon ja vähittäismyynti-Alkon erottamisesta sitä, että valmistus-Alko yksityistetään. Omistuksellinen erottaminen voi olla sitäkin, että on kaksi toisistaan riippumatonta valtion omistamaa yhtiötä. Tämä ratkaisu luultavasti kestäisi EY:n tuomioistuimessa ja takaisi valtion omistuksen.

PENTTI ARAJÄRVI

VIELÄ SANANEN UUDEN ALKOHOLILAIN SYNNYSTÄ

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan sihteerin Pentti Arajärvi kommentoi aiempaa kirjoitustani uuden alkoholilain hänen valiokunnassaan saamasta muodosta. Eräitä marginaalimerkintöjä puolestaan hänen tekstiinsä. Itse perusasiasta eli siitä, että Suomen on syytä säilyttää nykyinen myynti-

järjestelmä, lienemme samaa mieltä. Itse pidän kirjoitustani tätä asiaa koskevasta hätähuutona ja olen tyytyväinen, että se on ainakin jossain kuultu.

Politiikan logiikkaa ymmärtämättömänä sanoisin, että vaikka lain synty ei ole matematiikkaa, toivomus olisi, että – ainakin asian

omaksumisen helpottamiseksi – perustelujen ja lakitekstin välillä ei olisi pahaa ristiriitaa. Ymmärrän hyvin ja kannatan nykyistä järjestelmää ja sen perusteluja, mutta minusta sosiaalivaliokunnan tekstiä lukiessa näyttää siltä, että sosiaali- ja terveystieteellinen teksti on kirjoitettu ikään kuin pakol-